

O'TKIR YALLIG'LANISH KASALLIKLARIDA BURUN
BO'SHLIG'NING KOMPLEKS DAVOLASHINI
OPTIMALLASHTIRISHNING ILMIY ASOSLARI

Abdullayeva Nigora Nusratovna

Tibbiyot fanlari doktori dotsent,

Toshkent tibbiyot akademiyasi

Rejavaliyev Sherzodbek Nosirjon o'g'li

Toshkent tibbiyot akademiyasi 2-kurs

otorinolaringologiya magistri

Annotatsiya. *Ushbu maqola burun bo'shlig'ining o'tkir yallig'lanish kasalliklarini kompleks davolashni optimallashtirishning ilmiy asoslariga bag'ishlangan. Maqolada, burun bo'shlig'ining o'tkir yallig'lanish kasalliklari (masalan, rinit, sinüzit, allergik rinit va boshqalar)ni davolashda qo'llaniladigan zamonaviy yondashuvlar, diagnostika usullari va davolash metodlari tahlil qilinadi. O'tkir burun bo'shlig'ining yallig'lanish kasalliklarining etiologiyasi, davolashda ishlatiladigan farmakologik, biologik va fizioterapiya usullari ko'rib chiqiladi. Shaxsiylashtirilgan davolash yondashuvlari va kompleks davolashning samaradorligini oshirish usullari muhokama qilinadi. Maqola, burun bo'shlig'ining o'tkir yallig'lanish kasalliklarini davolashda innovatsion metodlarni qo'llash va bemorning individual holatiga mos ravishda davolash usullarini optimallashtirish zarurligini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *burun bo'shligi, o'tkir yallig'lanish, allergik rinit, davolash, kompleks davolash, farmakologik usullar, biologik davolash, fizioterapiya.*

Annotation. *This article is devoted to the scientific basis of optimization of complex treatment of acute inflammatory diseases of the nasal cavity. The article analyzes modern approaches, diagnostic methods and treatment methods used in the treatment of acute inflammatory diseases of the nasal cavity (for example, rhinitis, sinusitis, allergic rhinitis, etc.). Etiology of inflammatory diseases of the acute nasal cavity, pharmacological, biological and physiotherapy methods used in treatment are considered. Individualized treatment approaches and ways to improve the effectiveness of complex treatment are discussed. The article shows the need to use innovative methods in the treatment of acute inflammatory diseases of the nasal cavity and to optimize treatment methods in accordance with the individual condition of the patient.*

Keywords: *nasal cavity, acute inflammation, allergic rhinitis, treatment, complex treatment, pharmacological methods, biological treatment, physiotherapy.*

Аннотация. *Данная статья посвящена научным основам оптимизации комплексного лечения острых воспалительных заболеваний полости носа. В статье анализируются современные подходы, методы диагностики и методы лечения, используемые при лечении острых воспалительных заболеваний полости носа*

(например, ринита, синусита, аллергического ринита и др.). Рассмотрены этиология воспалительных заболеваний полости носа, фармакологические, биологические и физиотерапевтические методы, используемые в лечении. Обсуждаются индивидуализированные подходы к лечению и пути повышения эффективности комплексного лечения. В статье показана необходимость использования инновационных методов лечения острых воспалительных заболеваний полости носа и оптимизации методов лечения в соответствии с индивидуальным состоянием пациента.

Ключевые слова: *полость носа, острое воспаление, аллергический ринит, лечение, комплексное лечение, фармакологические методы, биологическое лечение, физиотерапия.*

Kirish. Burun bo'shlig'ining o'tkir yallig'lanish kasalliklari (obstruktiv rinit, sinüzit, allergik rinit va boshqa turli yallig'lanish kasalliklari) nafaqat bemorlarning hayot sifatini pasaytiradi, balki ular turli xil asoratlar keltirib chiqarishi mumkin. Bu kasalliklar global miqyosda keng tarqalgan va salomatlik uchun jiddiy xavf tug'diradi. Burun bo'shlig'ining yallig'lanish kasalliklari ko'pincha virüsler yoki bakteriyalar tomonidan keltiriladi va ular nafas olish tizimi va organizmning umumiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun ushbu kasalliklarni davolashda samarali va kompleks yondashuvlarni ishlab chiqish muhimdir. Bugungi kunda o'tkir burun bo'shlig'ining yallig'lanish kasalliklarini davolashda turli xil usullar qo'llaniladi, masalan, dori-darmonlar, fizioterapiya, immunoterapiya va boshqa zamonaviy usullar. Bu usullarni kompleks tarzda qo'llash bemorlarning sog'lig'ini tezda tiklashga yordam beradi va kasallikning qaytalanishining oldini olishga xizmat qiladi. Tadqiqotlar va ilmiy izlanishlar bu davolash usullarining samaradorligini, xavfsizligini va samaradorlikni yanada optimallashtirishni talab qilmoqda.

Burun bo'shlig'ining o'tkir yallig'lanish kasalliklari – bu yuqori nafas yo'llarining yallig'lanishi bilan kechadigan patologiyalardir. Bu kasalliklar ko'plab simptomlar bilan namoyon bo'ladi, jumladan burun tiqilishi, burun oqishi, bosh og'rig'i, yo'tal, qichishish va boshqalar. Burun bo'shlig'ining yallig'lanishi ko'plab viruslar, bakteriyalar va allergenlar tomonidan yuzaga kelishi mumkin. Masalan, rinoviruslar, adenoviruslar, streptokokklar va stafilokokklar burun bo'shlig'ining yallig'lanishiga sabab bo'lishi mumkin (Fokkens et al., 2020) [1].

Yallig'lanishning asosan ikki turdagi etiologiyasi mavjud: virusli va bakterial. Virusli infeksiyalar burun bo'shlig'ida va sinüzitda eng ko'p uchraydigan sabablardan biridir. Bakterial infeksiyalar esa, odatda, viral infeksiyalardan keyin rivojlanib, xronik holatga o'tishi mumkin. O'tkir burun bo'shlig'ining yallig'lanishi yuqori nafas yo'llarining kasalliklarini kuchaytirishi mumkin va ba'zan bo'shliqlarni to'liq bloklab qo'yishi mumkin. Sinüzitda yallig'lanish sinuslar ichida suyuqlik yig'ilishiga olib keladi, bu esa burun tiqilishi va og'riqni keltirib chiqaradi.

O'tkir burun bo'shlig'ining yallig'lanish kasalliklarini davolashda ko'plab usullar qo'llanadi. Davolashning asosiy yo'nalishlari simptomlarni kamaytirish, infeksiyani yo'qotish va yallig'lanishni bartaraf etishga qaratilgan. Har bir bemor uchun eng samarali davolashni tanlashda kasallikning turi, davomiyligi, va bemorning umumiy holati hisobga olinadi.

Farmakologik davolash o'tkir burun bo'shlig'ining yallig'lanish kasalliklarini davolashda asosiy usul hisoblanadi. Antibakterial, antivirus, dekongestantlar va kortikosteroidlar kabi dori vositalari keng qo'llaniladi.

- **Antibiotiklar:** Bakterial sinüzitda antibiotiklar eng samarali davolash usulidir. Amoksitsillin-klavulanat, doxitsiklin, azitromitsin kabi antibiotiklar bakterial infeksiyalarni davolashda qo'llanadi (Brook & Foote, 2006).

- **Antiviral preparatlar:** Virusli burun bo'shlig'ining yallig'lanish kasalliklarida antiviral preparatlar, masalan, oseltamivir va rimantadin qo'llanadi.

- **Dekongestantlar:** Burun tiqilishini kamaytirish uchun fenilefrin va pseudoefedrin kabi dekongestantlar ishlatiladi. Bu dorilar burun qon tomirlarini toraytirish orqali burun bo'shlig'idagi shishishni kamaytiradi.

- **Kortikosteroidlar:** Burun mukozasidagi yallig'lanishni kamaytirish uchun intranasal kortikosteroidlar, masalan, flutikazon va mometazon ishlatiladi. Bu dorilar burun bo'shlig'idagi shishishni kamaytiradi va simptomlarni yengillashtiradi.

Biologik preparatlar va immunoterapiya o'tkir va xronik sinüzitda va allergik rinitda samarali davolash usullaridan hisoblanadi. Dupilumab kabi biologik preparatlar, masalan, immun tizimini maqsad qilib, allergik yallig'lanishni kamaytirishda samarali bo'lishi mumkin (Bachert et al., 2018). Shuningdek, allergik rinitni davolashda allergenlarga nisbatan immunoterapiya ham qo'llaniladi. Bu usul immun tizimini o'rgatish orqali allergik reaksiyalarni kamaytiradi [2].

Fizioterapiya o'tkir burun bo'shlig'ining yallig'lanish kasalliklarini davolashda muhim o'rin tutadi. Burun yuvish, issiqlik terapiyasi va inhalatsiyalar kabi usullar simptomlarni kamaytiradi va bemorning holatini yaxshilaydi. Burun yuvish salinli eritmalar bilan amalga oshiriladi, bu esa burun yo'llaridagi mukusni chiqarishga yordam beradi. Inhalatsiyalar esa yallig'lanishni kamaytirishga yordam beradi.

Shaxsiylashtirilgan davolash yondashuvlari har bir bemorning individual ehtiyojlariga mos ravishda davolash usullarini tanlashni nazarda tutadi. Burun bo'shlig'ining o'tkir yallig'lanish kasalliklarida shaxsiylashtirilgan yondashuvlar asosan allergik reaksiyalarni, infeksiyalarni va boshqa individual omillarni hisobga olib, davolashni optimallashtirishga yordam beradi. Bemorning klinik holati, kasallikning turi va boshqa faktorlar asosida dori-darmonlar va davolash usullari tanlanadi [3].

O'tkir burun bo'shlig'ining yallig'lanish kasalliklarini davolashda kompleks yondashuvlar juda muhimdir. Bemorning klinik holatiga qarab bir nechta usullarni birlashtirish orqali davolash samaradorligini oshirish mumkin. Masalan, dori-darmonlar bilan davolashni fizioterapiya yoki biologik davolash bilan birgalikda qo'llash simptomlarni

tezda kamaytirishga yordam beradi. Bundan tashqari, bemorlarni davolash jarayonida individual maslahatlar va tarbiyalash ham muhim ahamiyatga ega. Burun bo'shlig'ining o'tkir yallig'lanish kasalliklarini davolashda zamonaviy yondashuvlar va usullar samarali bo'lishi mumkin. Ularning kompleks qo'llanilishi davolashning tez va samarali bo'lishini ta'minlaydi. Shaxsiylashtirilgan davolash, biologik preparatlar, fizioterapiya va boshqa yangi metodlar burun bo'shlig'ining o'tkir yallig'lanish kasalliklarini optimallashtirilgan tarzda davolash imkonini beradi. O'tkir burun bo'shlig'ining yallig'lanish kasalliklari nafaqat sog'likka salbiy ta'sir ko'rsatadi, balki bemorlarning hayot sifatini ham pasaytiradi. Ushbu kasalliklar keng tarqalgan va turli sabablar bilan yuzaga keladi. Kasalliklarning etiologiyasi va klinik ifodalarini tushunish, davolashda samarali yondashuvlarni qo'llashda asosiy omillardir. Maqolada burun bo'shlig'ining o'tkir yallig'lanish kasalliklarini kompleks davolashni optimallashtirishning ilmiy asoslari tahlil qilindi. Davolashda samarali va tezkor natijalarga erishish uchun multidistsiplinar yondashuvlar va zamonaviy metodlar qo'llanilishi zarurligini ko'rsatdi [4].

Burun bo'shlig'ining o'tkir yallig'lanish kasalliklari turli sabablarga ko'ra yuzaga keladi. Viruslar, bakteriyalar va allergenlar eng asosiy etiologik omillardan hisoblanadi. Viruslar, ayniqsa rinoviruslar, burun bo'shlig'idagi yallig'lanishni keltirib chiqaruvchi eng keng tarqalgan sababdir. Bakterial infeksiyalar esa, odatda, viral infeksiyalardan keyin rivojlanadi va ularning og'irligi kasallikning kechishiga ta'sir ko'rsatadi. Sinüzitda bakteriyalarning roli katta bo'lib, yallig'lanish jarayoni burun bo'shlig'ining o'ziga xos shikastlanishiga olib keladi. Bu esa o'z navbatida, kasallikning qaytalanishi va uzoq davom etishiga sabab bo'ladi. Shuning uchun, kasallikning etiologiyasi va uni aniqlash uchun to'g'ri diagnostik metodlarni tanlash juda muhimdir.

Burun bo'shlig'ining o'tkir yallig'lanish kasalliklarida davolashda farmakologik va biologik usullarni qo'llashning ahamiyati kattadir. Antibiotiklar bakterial infeksiyalarni davolashda asosiy vosita hisoblanadi. Ammo, antibiotiklar faqat bakterial infeksiyalarda samarali bo'ladi, shuning uchun ularni bejiz ishlatishdan saqlanish kerak. Virusli infeksiyalarni davolashda antivirus preparatlar va simptomatik vositalar qo'llaniladi. Virusli infeksiya holatlarida, odatda, antibiotiklar samarali bo'lmaydi, shuning uchun ular kerakli hollarda va faqat shifokor nazorati ostida qo'llanilishi lozim. Biologik preparatlar, ayniqsa, allergik rinit va xronik sinüzitni davolashda samarali hisoblanadi. Masalan, dupilumab kabi biologik preparatlar allergik yallig'lanishni samarali kamaytirishi mumkin. Bularning barchasi shuni ko'rsatadiki, har bir kasallik turi uchun to'g'ri dori tanlash va bemorning individual holatiga moslashtirish zarur [5].

Burun bo'shlig'ining o'tkir yallig'lanish kasalliklarida fizioterapiya va qo'shimcha davolash usullarining o'rni juda katta. Burun yuvish, issiqlik terapiyasi, inhalatsiyalar va boshqa fizioterapevtik usullar yallig'lanishni kamaytirish va bemorning holatini yaxshilashda samarali bo'ladi. Burun yuvish orqali burun bo'shlig'idagi mukusni chiqarib tashlash, burun tiqilishini kamaytirish va bemorning nafas olishini osonlashtirish mumkin.

Inhalatsiyalar esa yallig'lanishni kamaytirish, muqozaning shishishini bartaraf etishda yordam beradi.

Shuningdek, fizioterapiya usullari burun bo'shlig'idagi qon aylanishini yaxshilash, mukozalarning tiklanish jarayonini tezlashtirishga xizmat qiladi. Yangi texnologiyalar va usullarni qo'llash, shuningdek, bemorning individual ehtiyojlariga moslashtirilgan davolash usullarini tanlashda ahamiyatlidir.

O'tkir burun bo'shlig'ining yallig'lanish kasalliklarini davolashda kompleks yondashuvni qo'llash muhimdir. Farmakologik davolashni fizioterapiya, biologik davolash va shaxsiylashtirilgan yondashuvlar bilan birlashtirish davolashning samaradorligini oshiradi. Bir nechta usullarni birgalikda qo'llash, bemorning holatini tezda yaxshilashga yordam beradi va kasallikning qaytalanishining oldini olishga xizmat qiladi. Shuningdek, yangi ilmiy tadqiqotlar va innovatsion texnologiyalar, davolash usullarini yanada samaraliroq qilishga yordam beradi. Burun bo'shlig'ining o'tkir yallig'lanish kasalliklarini davolashda kompleks va shaxsiylashtirilgan yondashuvlarning ahamiyati juda katta. Zamonaviy diagnostika va davolash metodlari yordamida kasalliklarni samarali boshqarish mumkin. Yuqorida keltirilgan ilmiy izlanishlar va klinik tajribalar shuni ko'rsatadiki, kasallikni davolashda multidistsiplinar yondashuvlar, dori-darmonlar, fizioterapiya va innovatsion metodlar birgalikda qo'llanilishi kerak. Bemorning individual ehtiyojlarini inobatga olish, davolashning samaradorligini oshirish va ularning hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Xulosa. Burun bo'shlig'ining o'tkir yallig'lanish kasalliklari bugungi kunda keng tarqalgan va ko'plab bemorlar uchun salomatlikni xavf ostiga qo'yadigan muammo hisoblanadi. Ushbu kasalliklar nafaqat bemorlarning hayot sifatini pasaytiradi, balki ular organizmning boshqa tizimlariga ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. O'tkir burun bo'shlig'ining yallig'lanish kasalliklarining samarali davolanishi uchun zamonaviy diagnostika va davolash usullarini qo'llash zarur. Bu usullarni kompleks tarzda birlashtirish, kasallikni tez va samarali davolash imkonini beradi. Umuman olganda, o'tkir burun bo'shlig'ining yallig'lanish kasalliklarining kompleks davolashini optimallashtirishda multidistsiplinar yondashuvlar va zamonaviy ilmiy yondashuvlar asosida bemorning holatini yaxshilash, kasallikning samarali davolanishini ta'minlash va sog'likni saqlashda katta ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Fokkens, W. J., Lund, V. J., & Bachert, C. (2020). *European Position Paper on Rhinosinusitis and Nasal Polyps 2020*. *Rhinology*, 58(1), 1-464.
2. Bachert, C., & Hellings, P. W. (2018). *Management of allergic rhinitis and rhinosinusitis in the real world: Focus on treatment challenges and opportunities*. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15(11).
3. Zhang, Y., et al. (2020). *Clinical Management and Treatment Strategies for Acute Rhinosinusitis: A Review of the Literature*. *American Journal of Rhinology & Allergy*, 34(2), 207-214. <https://doi.org/10.1177/1945892420905825>
4. Puu, M., et al. (2020). *Comparative Effectiveness of Saline Irrigation and Nasal Corticosteroids in the Treatment of Acute Rhinosinusitis*. *Laryngoscope Investigative Otolaryngology*, 5(3), 425-431. <https://doi.org/10.1002/lio2.385>
5. Sykes, D. A., & Rimmer, M. J. (2017). *Treatment of Acute Rhinosinusitis: Evidence-Based Approaches*. *Clinical Otolaryngology*, 42(6), 1251-1260. <https://doi.org/10.1111/coa.12803>